

En annerledes bok om krigen

Her er en bok om krigen jeg ikke har lest før, fordi redaktøren av boka, Andreas Skartveit, samler seg om et trauma som er lite omtalt. Det kan nesten kalles en generasjonshemmelighet.

Boka gir han tittelen «Vi valgte det vi ikke kjente», og den består av åtte veteraners beretninger om krigen og freden, etter at han har stilt dem tre spørsmål.

Bakgrunnen for disse tre spørsmålene gjør Skartveit rede for i et innledende kapittel. Han sier her om krigsgenerasjonen at den ble stilt på en prøve ingen norsk generasjon hadde opplevd før den, ikke i hele vår historie. For ungdommen lå liv og framtid i vektokåsen etter at vi var hørt av en fiende som seiret på alle fronter, til å begynne med. Kamp for å gjenvinne friheten så ut til å ha minimale sjanser. Så måtte hver enkelt velge mellom motstand eller føyelighet, aksjon eller passivitet.

Valget

Det er i omtalen av dette valget Skartveit samler seg om det jeg kaller krigsgenerasjonens trauma, som det har vært vanskelig å snakke om. For tvunget til dette valget, skriver Skartveit, «kan en si at ingen norsk befolkning noen gang er blitt så totalt sortert som befolkningen under krigen ble det». Og gjennom denne sorteringen – et nådeløst dekkende verb – kom alle overlevende, som kan lese dette som gamle mennesker, til å vite noe om seg selv som vi som kom etter ikke vet. Her er Skartveit – for ung for krigen – flink til å velge presise uttrykk for det alle fant seg ut-

KRIGSDeltaKERE: Sju av åtte bidragsytere til boka «Vi valgte det vi ikke kjente». Norske krigsdeltakere om dengang og nå, som ble lansert i går. Fra venstre: Annæus Schjoldt, Hans Chr. Mamen, Thorleif Hansen, Einar Lundebø, Johan Christie, Henriette Bie Lorentzen, Erling Ronneberg og bokas redaktør Andreas Skartveit. Håkon Sneve var ikke til stede. Foto: TOM MARTINSEN.

sturt med: en karakterbok ingen ønsket seg, og som få – kanskje ingen – har våget å åpne. For selv heltemotet blir gransket av helten. Derfor har disse psykiske sennvrirkingene aldri vært noe problem for Rikstrykdiverket.

Ull fra dette løfte ståstedet er det Skartveit stiller sine tre spørsmål til de åtte veteranene. Han spur dem hvorfor de valgte kampen, og hva den kom til å bety for dem senere i livet. Og har de noe å si dagens ungdom?

Forlansende

Jeg tror ikke han venter seg det store oppbruddet fra traumets halvt hundreår gamle tøylar. Men det må ha gledet ham, som det kommer til å glede bokas lesere, at måten han spør på, og det seine tidspunktet i etterlevte time for de fleste, har virket forlansende på svarene

han får.

84 år gamle Henriette Bie Lorentzen måtte foelate sitt nyfødte spedbarn, da hun ble skyset av sted til heivete på jorda. Ravensbrück. Der var hun forberedt på å dø. Nå skriver hun at hun «kunne holde foredrag om Ravensbrück, men snakke med mine nærmeste om mine opplevelser gjorde jeg ikke».

Annæus Schjoldt, jagerflyger under krigen, roper skyheten som kunne melde seg i samvær med kamerater etter hjemkomsten til Norge. De hadde så forskjellige erfaringer bakom seg, og unngikk å snakke om krigen. «fordi vi var redde for å

50 ÅR ETTER

I dag krosser boka «Vi valgte det vi ikke kjente. Norske krigsdeltakere om dengang og nå», forlaget Forum. Åtte krigsveteraner har svart på tre spørsmål Skartveit stilte dem – og vår anmelder, Arne Skouen, skriver at dette er en bok om krigen han aldri har lest før.

leserne at det var krigens råskap som bestyrket hans kristentro.

Samhold

Thorleif Hansen seilte ute under hele krigen, og unngikk ikke torpedering. Han tenker tilbake på samholdet blant folk, som han måtte det da han kom hjem, og som han synes er blitt borte. Johan Koren Christie – bombeflyger i RAF – er opptatt

av det samme, og advarer mot det globale overforbruk av hva naturen gir menneskene.

Einar Lundebø er en av lærerne som ble sendt til Kirkenes, og partisanen Håkon Sneve har ikke hatt de letteste etterkrigsåra: først da kong Harald talte anerkjennende om de norske partisanene i russisk tjeneste, følte han regnskapet med krigen oppgjort. Erling Ronneberg kan ikke glemme at han satte landsmenns liv i fare gjennom hjelpen han måtte be om for å drive radiostenderen fra Sunnmørskysten.

De tre spørsmålene Skartveit har stilt fortellerne, er ikke spilt på noen av dem. De ville ikke skrevet som de gjør uten kravene foran seg, som henter fram en ånd og tone jeg ikke har opplevd i noen annen norsk bok fra krigen. De kunne forta seg i bragder alle åtte, men lar dem ligge. Arne Skouen

■ I dag åpner verdens nordligste galleri i Longy-urbyen. «Galleri Svalbard» kommer til å stille ut 40 bilder av Kåre Tveiter. I tillegg kan publikum få se den såkalte Svalbard-samlingen, som består av kart og bøker med kulturhistorisk tilknytning til Svalbard. (NTB)